

حکایت

- ۲۳۰ بزرگ گنہمند آفاق بود
غلامش بگو بیدہ احسلاق بود
از این تخلصی موی گالیبدہ
بدی سیر کہ بر روی بسالیبدہ
چو ثعبان آسودہ دندان بزہ
گتو بروہ از زشت رویان شدہ
مدش بروے آب چشم سبیل
دویدے چو بوسے پیاز از غبیل
گت وقت پختن بر ابرو زوسے
چو پختند با حنواجہ زانوزوسے
۲۳۵ سلام بیان خسروش ہم نشست
زگفت اندرو کار کردے نہ چوب
گے خار و خس ورہ انداختے
و گرموسے آتش نداسے بدست
شب و روز ازو خانہ در کند و کوب
گے ساکیان و چہ انداختے
ز سپہاش وحشت فرزندے
ز رفتے بکارے کہ باز آمدے
کے گفت از این بندہ بد خصال
چہ خسولہی آوب یا بنسریا جمال
۲۴۰ نیت و جووسے بدین نا خوشی
کہ جسوش سپندی و بارش کشی
منت بندہ خوب و نیکوسیر
بست آرم این را پنجاسس بہ
و گریک پیشہ آورو سر پیچ
گسران ہست اگر راست خسولہی بہیچ
شنید این سخن مسرد نیکو نساو
بخندید کاسے یاد قشرخ نہساو
بدست این سپر طبع و خوشی و لیک
مرا زو طبیعت شد و خوشے نیک

۲۴۵ چو زو کرده باشم تحمل بے
توانم جفا برون از هر کس
تحمّل چو نیرت نماید تخت
وے شہ گسرو چو در طبع رست

حکایت

۲۴۵ کسے راہ معرون کسخی بخت
شیدم کہ مہانش آمد کیے
سرخس ہوے و روش صفار تہ
شب آنجا بیگند و بالمش نہاد
۲۵۰ نہ خواہش گرفتے شبان بکنفیس
نہادے پریشان و طبعے ڈھشت
ز فریاد نالیدن و خفت و خیر
ز ویار مردم در ان تبعہ کس
۲۵۵ شنیدم کہ شبہا ز خدمت بخت
شعبے بر سرش شکر آورو خواب
بیکدم کہ چشمانش خفتن گرفت
کہ لعنت برین نسل تپاک باد
کہ نہاد معروسی نے از سر بخت
ز بیمایش تا برگ اندکے
بموش جان در تن آویختہ
روان دست در ہنگ و نانش نہاد
نہ از دست فریاد خواب کس
نہی سرو و خلق بخت بگشت
گرفتہ از حشلق راہ گنہ
ہمان ناخوان ماند و معروف بس
چو سردان میان بست و کرد آنچه گفت
کہ چپہ آورو سرد ناخستہ تاب
سافر پگندہ گفتن گرفت
کہ نام اند و ناموس و زرق اند و باد
فریبندہ پارسائی فرسوش

- ۲۶۰ چه داندکت آنها نے از خواب مست
 سختمای سکر برون گفت
 فرو خور شیخ این حدیث از کرم
 کیے گفت معروف را در نهفت
 برو زمین پسر گو سر خوش گیر
 نکوی و رحمت بجائے خود است
 سر سفلہ را گرو باش منہ
 مکن با بدان نیکی اسے نیکبخت
 نگویہ اعسات مردم مکن
 با خلاق نرمی مکن با دُرشت
 گر انصاف خوابی سگ چو شناس
 بیرون آب رحمت مکن بر خیس
 ندیدم چنین چچ بز چچ کس
 چو بانوسے قصہ این ملامت بگو
 کہ بر گرو و آسودہ خاطر نخت
 ۲۷۰ گراز تا خوشی کس در برن خروش
- کہ پیپارہ دیدہ بہ سہم نہ بست
 کہ یکدم چہ انما فل ازوے نخت
 شنیدند پوشیدگان حسرم
 شنیدی کہ درویش نمان گفت
 تعنت بیدر جائے دیگر بید
 ولے با بدان نیکروی بہ است
 سر سردم آزار بر سنگ بہ
 کہ در شورہ ناولن شانہ درخت
 گرم پیش نام سردمان گرم مکن
 کہ سگ را نمالند چون گوشت
 بیرت بہ از مردم ناسپاس
 چو کسروی نکافات بزنج نوریس
 مکن بیج رحمت بین بیج کس
 برآمد خوشش از دل نیک سرد
 پریشان بشو نین پریشان کہ گفت
 مرا ناخوش ازوے خوش آمد بگویش

چنانچه چنین کس بیدار نشود
 چو خود را قوی حال بینی خوش
 اگر خود همین صورتی چون طلسم
 وگر پرورانی ورخت کرم
 ۲۸۰ نه بینی که در کرخ ثبت بسیت
 بیکر کند و حشمت پرست
 که نتواند از بیقراری غنود
 بشکرا نه بار ضعیفان بکش
 بمیری و اسمت بمیرد چو جسم
 بر نیک نامی حنوری لا جسم
 بجز گداز معروف معروف نیست
 نداند که حشمت جسم اندرست

حکایت

طمع برد شوخه بصاحب دله
 گم بند دوستش تھی بود و پاک
 برون تاخت خواہند خیرہ روے
 ۲۸۵ کہ ز نهد از این گزشتان نموش
 کہ چون گویہ زانسو بدل بر نہند
 سوے سجد آورده و کان شید
 رہ کاروان شہ سردان نرند
 سپید و سیمہ پارہ بر دوختہ
 ۲۹۰ زبے جو فرشتان کندم نامے
 نبود آفرمان در میان حاصل
 کہ زر برفشاندے برویش چو خاک
 نکوہیدن آغاز کدوش بکوسے
 پلنگان قورنڈہ صوف پوش
 وگر صیدے افتد چو سگ بر نہند
 کہ در خانہ کمتہ توان یافت صید
 ولے جامہ سردم انیان کنند
 بیضاعت نہادہ زر اندوختہ
 جهان گدوشب کوک خسبرگداسے

- ۳۹۵ میان در عبادت که پیر اندوست
 چلکس و باید من از ارشست
 عصا کے کلیم اند و بسیار خسوار *
 نہ پرہیزگار و نہ فاشورانہ
 کہ در رقص و خلعت جوان اندوست
 چو در رقص بر می تکتند جست
 بظاہر حسین نزد دوسے و تزار *
 ہمیں بس کہ وینا بدین می خندند
 ۳۹۶ بجائے بیدانہ ورتن کنند *
 رشتت نہ منسی ورایشان اثر *
 شکر تاسرا گذر از لقب تنگ
 تخلصیم در این وصف از این پیش گفت
 فر و گفت از این شیوہ ناویدہ گوے
 ۳۹۷ یکے کردہ ہے آبروی بسے *
 مریدے بشیخ این سخن نقل کرد
 بدی در تھا عیب من گفت و خفت
 یکے تیر انگند و در راہ فتاد
 کہ در رقص و خلعت جوان اندوست
 چو در رقص بر می تکتند جست
 بظاہر حسین نزد دوسے و تزار *
 ہمیں بس کہ وینا بدین می خندند
 ۳۹۸ مگر خواب پیشین و نان سحر
 چو زنبیل در یوزہ ہفتلو رنگ
 کہ شغمت بود سیرت خویش گفت
 نہ بنید ہنر ویدہ عیب جوے
 ۳۹۹ چہ غم دارد از آب روی کسے *
 اگر راست حسوائی نہ از عقل کرد
 تہر نو تہسینے کہ آورد و گفت
 و جسم نیازد و رنجہ نداو
 ۴۰۰ بھی در سپوزی بہ پہلوے من
 کہ سہل است از این صعبتر گو گوے
 از آہنا کہ من دانم از صد یکیت

من از خود یقین می شناسم که هست
 کجا داوادم عیب هفتاد سال
 نداند بجز عالم الغیب من
 که پنداشت عیب من انیست و بس
 ز دوزخ شستم که کارم نکوست
 بیایگو بشه نسخ از پیش من
 که بجز اس تیر بلا بوده اند
 بتاج معالی سر انداختند
 که صاحب دلان بار شوخان برند
 سنگش سلامت کنن بشکنند

ز روی گمان بر من اینها که بست
 و ای سال پیوست با ما وصال
 به از من کس اندر جان عیب من
 ۳۱۰ ندیدم چنین نیک پندار کس
 بجز گواه گناه هم گراوست
 گرم عیب گوید بد اندیش من
 کسان سر راه خدا بوده اند
 کلاه تکبیر بینداختند
 ۳۱۵ ز بسون باش تا پوستین درند
 گریز خاک مسردان سبوسه کنند

حکایت

برون آمدی صبحم با غلام
 بنم عمر بنی بر بستره
 هر آن کین دو دارو فلک صالح اوست
 پریشان دل و خاطر آشفته یافت
 چو بنام مثل کنان آفتاب

فلک صالح از بادشاهان شام
 بگشته در اطراف بازار کوسه
 که صاحب نظر بود درویش است
 ۳۲۰ دو درویش در مسجدی خفته یافت
 شب سردشان دیده نابرده خواب

که هم روزی محشر بسود و داور سے
 کہ در آمو و عیش بند و با کلم و ناز
 من از گور سر بر نگیم ز خشت
 کہ بند غم اسروز بر پاسبان است
 کہ در آجنرت نیز رحمت کشی
 در آید گفیش بدرم و مساع
 و گر بسودن آنجا نصالح ندید
 ز چشم حلالق فرو شست خواب
 بیعت نشست و بجزمت نشاند
 فرو شست شان گو دل از وجود
 نشستند با نامداران جنیل
 معطر کنان جامه بر غسو و سوز
 کہ اے خلقه در گوش حکمت جهان
 ز ما بندگانت چه آمد پسند
 بخندید در روی درویش گفت
 ز بیچارگان روی در ہم کشم

کیے زمان دو می گفت با ویکر سے
 گسارین باوشاہین گسرن فزاز
 در آسید با عاجبیران در بہشت
 بہشت برین ملک و ماواسے ماہت
 ہمہ عمر از اسیان چہ دیدی خوشی
 اگر صالح آنجا بدیوار باغ
 چوسرین سخن گفت و صالح شنید
 وے رفت تا چشمہ آفتاب
 ۲۳۰ دوان ہر دو کس را فرستاد و خواند
 برایشان بسیار باران جود
 پس از پنج سوسا و باران سہیل
 گدایان بے جامہ شب کسودہ نوز
 کیے گفت از ایشان ملک نہان
 ۳۲۵ پندیدگان در بزرگی رسند
 شہنشہ ز شاوی چو گل بر شگفت
 من آنکس نیسم کہ عند چشم

تو ہم با من از سر بنہ خوشے زشت
 کہ نام لگای کنی در بہشت
 من اسروز کردم در صلح باز
 تو منہ و مسکن در برویم منہ از
 ۳۴۰ چنین راہ اگر مقبلی پیش گیر
 چو دستت رسد دست دولش گیر
 بر از شاخ طوبی کسے بر نداشت * کہ امسوز تخم اراوت نکاشت
 اراوت نداری سعادت مجوسے
 نسا کے بود چون چسراغ - التہاب
 و چھوے و سد روشنائی بجمع
 چھوگان خدمت تسوان بڑو گوسے
 کہ از خود پپی ہچ قندیل از آب
 کہ سنویش در سینہ باشد چو شمع

حکایت

۳۴۵ کیے در نجوم اندکے دست داشت
 وے از نگہ سہرست داشت
 پر گوشیار آمد از راہ دور
 وے پر اراوت سہر پر عنبر
 خسروندانو دیدہ بر دوستھے
 کیے حرون دروس نیاموستھے
 چوبے بہرہ عنم سفر کرد باز
 بدو گفت داناسے گھون فدا
 تو خود را گمان برودہ پرخندو
 اناسے کہ پڑ شد و گرچون بڑو
 ۳۵۰ ز دغوی پری زبان تھی می رومی
 تھی آسے تا پڑ معانی شوی
 زہستی در آفاق سعدی صفت
 تھی گرو و باناسے پڑ معرفت

حکایت

بفرسید حبتن کسش در نیفت
 بشمشیر زن گفت خوش بیز
 برون کسرو و شد چو تشنه زبان
 خدایا بجل کسروش خون خوش
 در اعیان او بسوده ام دوست کام
 بکینزد و خشم نشود و تمنش
 و گره و یک خشمش نیاید بپوشش
 خداوند رایت شد و طبل و کوس
 رسانید و هرش بدان پایگاه
 چو آب هست بر آتش سرد گرم
 که نرمی کند تیغ جزمه کند
 بپوشند خفتان صد تو حریه

بخشم از ملک بنده سر بتافت
 چو باز آمد از راه خشم و ستیز
 بخون تشنه جلا و نامهربان
 شنیدم که گفت از دل تنگش
 که پیوسته در نعمت و ناز نام
 مبادا که فسد و بخون منش
 ملک را چو گفت و س آمد بگوش
 بس بر سرش داد و بر دیده بس
 برفق از چنین سگین جایگاه
 غرض زین سخن آن که گفتار نرم
 تواضع کن اے دوست با خصم شد
 نه بینی که در معرض تیغ و ستیز

حکایت

یکی را سنج سگ آمد بگوش
 در آمد که ووش صالح کجاست
 بپرسان آنجا و کس ندید

ز ویرانه عاری نه شد بپوشش
 بدل گفت گوی سگ اینجا چراست
 نشان سگ از پیش و از پس ندید

نخل باز گریبین آغناز کرد
 که شرم آمدش نخبش آن راز کرد
 شنید از درون عارف آواز پاس
 بلا گفت بر در چپ پانی در آس
 نپنداری اسے ویدہ روشتم
 کز ایدر سگ آواز کرد این منم
 چو دیدیم کہ بیچارگی می خود
 * نهادم ز سر کبر و اسے و خود
 چو سگ بر درش بانگ کردم بے
 کہ بکیتر از سگ ندیدم کسے
 چو خستہی کہ در قدر و لاری
 ز شیب تو واضح ببالارسی
 در این حضرت آنان گرفتند صد
 کہ خود را منور تن نخواستند قدر
 چو سبیل اندر آمد رسول و نبیب
 فتاد از بندگی سرور شیب
 چو شبنم بیفتاد مسکین و خود
 بچہ آسمانش بعینوق برو

حکایت

گروہے بر آنداز اهل کرم
 کہ حاتم اصم بود باور مکن
 بر آمد ظنین گس باسداو
 کہ در چنبر عنکبوتی فتاد
 ہمہ ضعیف و خاموشیش کی بود
 گس قند پنہد اشش قید بود
 نگہ کرد و شیخ از سر اعتبار
 کہ اسے پاس بند طبع پایدار
 نہ بجا شکر باشت و شہد و قند
 کہ در گوشما وام باز است و بند
 یکے گفت از ان طلقہ اہل اسے
 عجب وارم اسے سرور اہ خداے

۳۸۵ گمس را تو چون فهم کسوی خسروش
تو کاگاه گسوی بیادگ گس
تیشم کنان گفتش اسے تیز ہوش
کسانے کہ با من بخلوت در اند

۳۹۰ چو پوشیده میدارم اخلاق و نون
فرا می نمائیم کہ می نشنوم
چو کالی و مانندم اہل شست
اگر بد شنیدن نیاید خوشم
۳۹۰ بچہل ستایش فرا چہ شو
سعادت نجبت و سلامت نیافت
از این بہ نصیحت گرے بایت

کہ ما را بد شہاری آمد بگوش
نشايد اہم خواندنت زین سپس
اصم بہ کہ گفتار باطل نیوش
مرا عجب پوشش و ثنا گتہ اند

* کند ہستم زیر نفسم زبون
مگر کز بختگت نہ بہ ترا شوم
بگویند نیک و بد ہم ہر چہ ہست
ز کردار بد دامن اندر شوم
چو حاتم اہم باش و غیبت شنو
کہ گسرون ز گفتار سعدی تہافت
ندانم پس از وسے چہ پیش آیدت

حکایت

۳۹۵ غزینے در اقصاءے تہر ز بود
شہے دید جاسے کہ در وسے کند
کسان را خبر کرد و آشوب خاست
چون مردم آواز مردم شنید

کہ ہمسوارے بیدار و شب خیر بود
بچہ پیدر طرف ہاسے فگتہ
ز ہر جاسے سرد با چوب خاست
میان خطہ جاسے بسوون نید

گزیرے بسوقت اختیار آمدش
 کہ شب وزد بچاره محروم شد
 براه و گسریش باز آمدش
 بموٹنگے خاک پائے تو ام
 کہ خاک آوری برو نوح بہت و بس
 دوم حبان بدر بدون از کارزار
 چہامی کہ سولاسے نام تو ام
 بجائے کسے دامننت رہ برم
 نپدارم آجنا حنداوند رخت
 یکے پائے برووش و یکسہ نیم
 ازان بہ کہ گسروی تہسی دست باز
 کشیدش سوئے خانہ خوشستن
 بکتفش در آمد حنداوند ہوش
 زبالا بدامسان او در گذاشت
 ثواب اسے جوانان و یاری و منو
 دوآن حبانہ پارسا در بغل

نیبے ازین گسیر و وار آمدش
 ز رحمت دل پارسا سوم شد
 تسلطی از پے فندار آمدش
 کہ یار او کاشناسے تو ام
 ندیدم بمبروانگی چون تو کس
 یکے پیش خصم آمدن سرد وار
 بدین برو و خصلت عنڈام تو ام
 گرت راسے ہشتد بخکم کرم
 سرایت کتہ و در سبتہ سخت
 گلوئے دو بالاسے ہم بر نیم
 پنجہ لک در دستت اُفتد باز
 بلداری و بی پلوسی و فن
 چاتمہ و شب روف و ہشتدوش
 بغلطاق و دستار و رختے کہ داشت
 وز آنجا بر آورد عنوخا کہ وزد
 بدر حبت از آشوب و زب و غنل

دل آسوده شد سر و نیک اعتقاد
 که گزشتہ را بر آمد مسرود
 بختی که بر کس تر خشم نکند
 بخشود بروے دل نیک مسرود
 ۳۷۰ عجب نماید از سیرت بخیران
 که نیکی کنند از کسرم با بدان
 در بقیع نیکان بدان می زیند
 اگر چه بدان اہل نیکی نیند

حکایت

یکے را چو سعدی دل سادہ بود * کہ با سادہ روسے در افتادہ بود
 تہا بوسے از دشمن سخت گوے
 ز چوگان سختی بختے چو گوے
 ز کس چین بر ہر دو سین دستے
 یکے گفتش آخر ترانک نیت ۳۳۰
 تن خوشترن سغبہ وہان کند
 نشاید ز دشمن خطا در گذاشت
 بدو گفت شدیداتے شوریدہ سر
 ولم خانہ مہر بایاست و بس
 چہ خوشش گفت بہلیل فرخندہ خوے ۳۴۰
 گر این شدی دوست بشناسختے
 چو بگذشت بر علون جنگ جوے *
 پیکار دشمن سپردا ختے *
 ہمہ خلق را نیت ہنداشتے
 گر از ہستی حسق خستہ داشتے

حکایت

شنیدم که لقمه‌ان سیه فام بود
 یکے بن خوش پنداشتش
 ۴۳۰ جفا دید با جو قهرش ساخت
 چو پیش آمدش بنده رفت باز
 پایش درافتاد و پوزش نمود
 بالے ز جوت جگر خون کنم
 و رسم پر ختایم اے نیک مرد
 ۴۳۱ تو آلود کردی شهبان خوش
 غلامیت در خیم اے نیک بخت
 و گره نی ازارش سخت دل
 هر آن کس که جسم بزرگان نبود
 گراختن اگسان سخت آید سخن
 نه تن پرورد و نازک اندام بود
 ترمبون بسود و کار گل داشتش
 بالے سراسے زهرش ساخت
 ز لقمه‌انش آمد نیبے فراز
 بخت دید لقمه‌ان که پوزش چه سود
 بیک ساعت از دل بدر چون کنم
 که سود تو مارا زیانی نکرد
 مصلحت و معرفت گشتش
 که فرماییش دستها کار سخت
 چو یاد آید سختی کار گل
 نسوز دلش بر ضعیفان خرد
 تو بر زیر دستان درشتی مکن

حکایت

۴۴۰ شنیدم که در دشت صنعا جنید * گے دید بر کنه دندان صید
 ز نیوی سر پنجه شیر گیر
 فرموده عا حنیچو رو باه سپر

پس از غم و آه و گسرتن پی
 چو سگین و بیطاعتش و بدویش
 شنیدیم که می گفت و خون گسرت
 ۴۴۵ بظاہر من اسرور از این بہت سرم
 گرم پائے ایمان نفع و زیباست *
 و گر کسوت معرفت در برم
 که سگ با ہمہ رشت نمانی چمن
 رہ این است سعدی کہ مروان راہ
 ۴۵۰ ازان برس لایک شرف داشتند

لگد خود سے از گو سپندان سے
 بدو واو یک نیمہ از زاد خویش
 کہ واند کہ بہتہ ز ماہ و و کسیت
 و کہ تاجہ راند قضا بر سرم
 بہر برہنہم تاج عفو خدا سے
 نماند بہ بسیار ازین کمترم
 سراو یا بدویش نخواہند برد
 بعثت نکردند بر حسود نگاہ
 کہ خود را بہ از سگ پیدا شد

حکایت

یکے بہ ربط و رغبان داشت منت
 چو روز آمدان نیک مرد سلیم
 کہ و دشینہ مغرور بود ہی و ست
 ما بہ شد آن زخم بر خاست ہم
 ۴۵۰ ازان دوستان خدایر سوزند

بشب در سہ پاسہ شکست
 بہ سنگدل برد یک رشت سیم
 ترا و سر بر ربط و سد شکست
 ترا بہ نحو او شد اللہ سیم
 کہ از خلق بسیار برسد خسوند

حکایت

شنیدم کہ در خاک خوش نهمان * کیے بسو در گنج حنوت نهمان
 تجتو بمعنی نہ عارف بدلق * کہ بیرون کند دست حاجت بخلق
 سعادت کشاوه در سے سے او * و در دیگران بستر سے او
 زبان آورے بے خبری کرد * ز شوخی بگفتن آن نیک مرد
 ۴۶۰ کہ زہار از این مکہ و وستان یو * بجائے سلیمان شستن چو یو
 و ساروم بشویند چون گبر سے * طمع کسودہ در صید موشان کوسے
 ریاضت کش از بہ نام و غور * کہ طہل تہسی بارود بانگ دور
 بھی گفت حنقہ بروا بچمن * برایشان تفسیح کنان موزن
 شنیدم کہ بگسیت وانا خوش * کہ یارب مر این بندہ را تو بخش
 ۴۶۰ و گہ راست گفت اسے خداوند پاک * مرا توبہ وہ تا نگردم ہلاک
 پسند آمد از عیب جوئے خودم * کہ معلوم من کرد خود سے ہم
 گسائی کہ دشمنت گوید مسیح * و گرنستی گو برو باد سنج
 ایلبے مشک را گندہ گفت * تو مجموع شو کو پراگندہ گفت
 و گہ می رود در پی از این سخن * چنین است گو گندہ معنی کن
 ۴۷۰ نگید و خسروند روشن ضمیر * زبان بند دشمن ز بنگامہ گیر
 نہ آئین عقل است و اسے و خسرو * کہ وانا مندریب از مشعبد خود

پس کار خویش اگر عاقل شست
 تو نیکو روش باش تا بد سگال
 چه دشواری آید ز دشمن سخن
 ۳۷۰ حبه آنکس نداند نگو گوئے من
 زبان بداندیش بر حسنود به بست
 بقص گفتن نیاید مجال
 نگر تا چه عیبت گرفت آن مکن
 که روشن کند بر من آهوس من

حکایت

کسے مشکے پرو پیش علی
 آمیر عدین کشور شاه
 شنیدم کہ شخصے در این انجمن
 ۳۸۰ بگفت آنچه دانست و شایسته گفت
 مرغیب ازو حیدر نام جوے
 پندیدارو شاه سردان جواب
 بہ از من سخن گفت و اما یکلیست
 گر امر وز بودے خداوند جباب
 بدر کردے از بارگاہ حاجبش
 کہ من بعد بے آبروی مکن
 کیے را کہ پندار در سر بود
 مگر شکاش را کتد نخبلی
 جوش بگفت از سر علم و راستے
 بگفتا چنین نیست یا بوالحسن
 بگفت از تو دانی از این بہ گوئے
 بگل چشمہ خورن شایسته گفت
 کہ من بر خطا بسووم او بر صواب
 کہ بالاتراز علم او علم نیست
 نکورے خود از کبر و روسے نگاه
 فہو کہ قوتدے سنا و اجبش
 * ادب نیست پیش بزرگان سخن
 پسندار ہرگز کہ حق بشنود

ز عیش سلال آید از وعظ تنگ
 گرت دُرّ و ریاسه فضل است خیره
 نه بینی که در حناک اقتاده خوار
 ۴۹۰ چشم کسان در نیاید کس
 میزبان حکیم آستینهاست در
 مگوانا بگوند شکرت هزار

شقایق بسیاران زوید ز سنگ
 تنکیه در پاه و رویش ریز
 بروید گل و شکفته نو بهار
 که از حسود بزرگی مناید سب
 چو می بینی از خویشتن خواجبه پر
 چو خود گفستی از کس توقع مدار

حکایت

گدای شنیدم که در تنگناست * نخواستش عمر پاپه پر پشت پاپه
 ندانست درویش بیچاره کوست
 ۴۹۰ بر آشفست بر وے که کوری مگر
 نه کورم و لیکن خطا رفت کار
 چه منصف بزرگان دین بوده اند
 مشرفین بود هوشمنیے گنین
 بنامند و سروا قیاضع کنان
 اگر می بترسی ز روز شمار
 مکن خیره بر زیر وستان ستم
 که دستت بالاست دست تو هم

نخواستش عمر پاپه پر پشت پاپه
 که رنجید دشمن نداند ز دوست
 بدو گفت سالار عادل عمر
 ندانستم از من گنه در گذار
 که با زیر وستان چنین بوده اند
 هند شاخ پرسیوه سر بر زمین
 نگه کن از خجالت سر گردن
 از آن که ز تو سر خطا در گذار
 که دستت بالاست دست تو هم

حکایت

کے خوب کرد و خوش خوب
 کہ بد سیران را نکو گوے بود
 خواہش کے دید چون در گشت
 کہ با من حکایت کن از سر گذشت
 وہاں نے بختہ چو گل باز کرد
 چو طبل بصوت خوش آواز کرد
 کہ بر من نکسروند سختی ہے
 کہ من سخت نکسرتے باکے

حکایت

چنین یاد دارم کہ سقا نیل
 تکر آب بر مصر سارے سبیل
 گروے سے کوہ ساران شہد
 بفساد و خواہسان باران شہد
 گریستند و از گریہ جوے روان
 نیامد مگر آب چشم نمان
 بذوالنون خبر برد ز ایشان کسے
 کہ بر خلاق بیج است سختی ہے
 کہ مقبول را رو نباشد سخن
 ۵۰ مشر و ماندگان را دعاے کین
 شنیدم کہ ذوالنون بدین گریخت
 خبر شد بدین پس از رویت
 بے مرنیام کہ باران بنیخت
 کہ ابر سید دل بر ایشان گریخت
 کہ پر شد بسیل بہاران عنید
 سنبک غم باز آمدن کرد پیہ
 چ حکمت دین وقتت بود گفت
 پسید از عارفی و زہفت
 شو تنگ روزی ز نفس بدان
 شنیدم کہ بر مرغ و مور و دوان
 ۵۱

پیشان ترا ز خود ندیدم کسے
 بد بند و در خیر بر اجمن
 ندیدند از خود ستر و در جهان
 کہ مر خویشتن را نگیسری چہین
 بدینا و عقبی بزنگی بسرو
 کہ در پائے کتے کسے خاک شد
 جناک عبزیزان کہ یاد آوری
 کہ در زندگی حناک بو بست اسم
 وگر گرو عالم بر آمد چو باد
 وگر بارہ بادش معبالم برو
 بدو بیچ بلبل چین خوش شگفت
 کہ بر استخوانش تروید گلے

دین کشور اندیشہ کسروم سے
 ہستم مہاوا کہ از شتر من
 محسی بادت لطف کن کلان
 تو آنگہ شوی پیش مردم عزیز
 ۵۲۰ بزرگے کہ خود را ز خردان شمر
 ازین خاکدان بندہ پاک شد
 الا اے کہ بر حناک ما بگذری
 کہ گر حناک شد سعدی اورا چم
 بہ بیچارگی تن مرا حناک داد
 ۵۲۰ سے بر نیاید کہ حناکش خورد
 نگر تا گلستان معنی شگفت
 عجب گر بیسرو چین بلبلے

باب پنجم در رخصا

شبه زیت و نکره همی سوختم * سپهر باغت بر آفتابم
 پرگنده گوی حسیم شنید خبذ آهنت گفتن طریقی
 بسم از خبث نوسه و لایح کرد که ناپد و نیاید نوز ۳۰
 که فکرش بلوغ است و ایش بلند صین شیوه نهد و طلمت و بند
 نه در خشت و گویا و گزیر گران که این شیوه ختم است بر ویک
 نداند که سدا سر جنگ نیت وگر نه مجلل سخن تنگ نیت
 توأم که تیغ زبان بر کشم بیک دم و بسوزش هم در کشم
 بیاتما درین شیوه چالش کنیم به خصم با سنگ باش کنیم
 گفتار

سعادت بخشایش داور است نه در جنگ و بدو نه در تور است
 ۱۰ چو دولت نه بخشد سپهر بلند نیاید بسرواگی در کند
 نه سختی رسید از غمی بود نه شیرین بسرخب خورد و زند
 چو توان بر افلاک دست آفتن خصم در سیت با گرو شمشیر ساختن
 گرت زندگانی نبشت است در نه مسدت گوید نه شمشیر چو
 وگر در حیالت من دست بند چنالت کشد نوشتار که نه

۱۵ نہ رستم چو پاپان روزی بخورد * شعاو از سناوشش بر آورد گرو

حکایت

۱۶ سزاور سپاہان یکے یاد بود * کہ جنگ آور و شجاع و عیار بود

سداش بخون دست و خنجر خنقا

نیدیش روزے کہ کرش نسبت

ولاد بر پنجہ گلاو زور

۲۰ بد عسوی چنان ناوک انداختے

چنان حنا در گل نیدیم کہ رفت

نزو تک جنگ جوئے تخت

چو گنجشک روز تلخ و تیر

کرش برف پیوں بے تاختن

۲۵ پانگانش از تیز سرخچہ زیر

گرفتے کہ بر بند جنگ از ناکے

نہ پوشش را چون تیزین نوسے

نہ در مسردی اورانہ در مومی

مرا یکدم از دست نگذاشتے

کہ باہاست طبعان سے داشتے

کہ پیکان او در سپاہ رفت

کہ خود و سرش را نہ در ہم شکست

بکشتن چہ کنجشک پیش چہ مرو

اسانش ندادے بہ تیغ آختن

منہ بروہ چنگال در مغیر شیر

وگر کوہ بودے بکنڈے زجاے

گذر کردے از مرد و بر زمین نوسے

دوم در جہان کس نید آدمی

کہ باہاست طبعان سے داشتے

۲۰ سفر گام زان زمین در بود
 قضا نقل کرد از عید اوم شام
 مع القصد چند بیوم شام
 گهر پر شد از شام پیمانم
 قضا را چنین اتفاق افتاد
 شبی سرد و سرد شد باند شام
 ۳۰ نمک ریش در پیام تازه کرد
 بیدار اوزی سپاهان شام
 جان دیدم از گردش در سپهر
 چو کوه سپیدش سر از برف سو
 فلک دست قوت برو یافت
 بد کرده گیتی غمخور از سرش
 بدو گفتم اس سرور شکیب
 بخت دید که ز روز جنگ تنه
 زمین دیدم از نینزه چون نیتان
 ۳۵ بر این ختم کردو بیجا چو
 که پیشم دران بقصد روزی بود
 خوش آمد دران حناک پاک مقام
 * پنج و براجت باسید و بیم
 کشید آرزو مند نه خانام
 که بازم گذر بر عروق او فتاد
 بدل برگذشت آن هنر شیه ام
 که بودم نمک خوروه از دست مرد
 * بهر شش طلبکار و خوابان شدم
 خنکش گمان از غواش زریه
 دران آتش از برف پیری برده
 سردست مسدیش بر بافته
 سرنالتوانی برانو بر شش
 چه فنه سوره کروت چو رهاه پیر
 بد کردهم آن جنگ جوی ز سر
 گفت فلک چو آتش دران
 چو دولت نباشد تهور چه سود

من آنم که چون حمله آوردم
 و لے چون نکر و اخترم باوردها
 غنیمت شرم طریقی گزید
 چه یاری کند مغفرو جوشتم
 کلید طفر چون نباشد بدست
 گرد ہے پلنگ افکن و پیل زور
 همان دم که دیدیم گرد سپاه
 چه ابر اسپ تازی بر انگیزتیم
 دو شکر جسم بر زوند از کسین
 ز باریدن تیر همچون تگرگ
 بصید سزبان پر خاشاک ساز
 زمین آسمان شد ز گرد گبود
 سواران دشمن چو دریافتیم
 تیر و سنان موسی بکشاکشیم
 چه زور آوردن چو خبند سرد
 نه شمشیر کین آوران کنند بود
 بوج از کف انگشتری بروم
 گفتند گسردم چو انگشتری
 که ناولان کند با قضا پنجه تیز
 چو یاری نکر و اخترو جوشتم
 بازو در فتح نتوان شکست
 در آهن سرد و ستم ستور
 زره جبار کسرویم و مغضبه کلاه
 چو بدان پلاک و ندر ختیم
 تو گفستی زوند آسمان بر زمین
 چه گوشت بر خاست طوفان مرگ
 گفتند از دهن کوه باز
 چو انجم درو برق شمشیر و خود
 پیاده سپر در سپر یافتیم
 چو دولت بند روسے بر یافتیم
 چو بازوسے توفیق یاری نکر
 که کین آوری ز اختر شد بود

کس از شکر سانهی ابرون
 کسان را نشد نلوک اندر حیر
 چو صد دانه محبوع در خوشه
 بنام روی از هم بدادیم دست 70
 چو طالع ز ساروس بر پیچ لبود
 سپید حیر آغشته خندان بخون
 که گفتیم بدوزند سندان تیر
 فتادیم هر دانه در گوشه
 چو ماهی که با جوشن آتش بست
 سپر پیش تیر قضا هیچ بود

حکایت

یکه آهین پنج در اربیل * جمعی بگذرانید بیک زبیل
 مند پوشه آس بجنگش فرزند
 بپرخاش خستن چو بهرام گو
 چو دید اربیلی ندیده پوشش 70
 به پنجاه تیر نگش بند
 ولور در آس چو دستان کرد
 بکشگرش بر در خیمه دست
 شب از غیرت و شمر ساری تخت
 تو کلین بناوک بدوزی و تیر 70
 شنیدم که می گفت و خون می گریست
 جمعی بگذرانید بیک زبیل *
 جلفی جهان سوز پیکار ساز
 کنند بکفتش بر از حنایم گو
 کسان را زه آورد و زه را بگوشش
 که یک جعبه بیدون نرفت از نمد
 بختم کنندش در آورد و بند
 چو دروان حنونی بگردن بست
 سحر که پرستارے از خیمه گفت
 مند پوشش را چون فتادی آس
 ندانی که زه آخبل کس نریت

من آنم که در شیوه طعن و ضرب
 چو بازوی بختم قوی حال بود
 کنونم که در خب اقبیل نیست
 ۸۰ بفرز اجل نینه جوشن در
 کرا تیغ قصه اجل در قفاست
 درش نخت یاور بود در نشت
 نه طاب بسی از اجل جان بود
 برستم در آموزم آداب حسب
 سطر بنی بیلم منت می نمود
 منتد پیش تیسر کم از بیل نیست
 ز پیس لهن سبب اجل نگذرد
 بر نه دست اگر جوشنش چند است
 چون نه شاید با طور کشت
 نه نلدان مناسد حضورن بود

حکایت

شبه گوی از درد پهلو تخت
 ۸۰ نین دست کو بگ رز می خود
 که در سینه پیکان تیر تند
 گرفت بیک نقره در ده ج
 قضا با طیب اندان شب بود
 طیب در آن ناحیت بود و گفت
 عجب دارم از شب بیایان بود
 به از نقل مسکول ناسازگار
 همه عمر نلدان بر آید هیچ
 چهل سال نین شد که زنده گشت

حکایت

یکی دستک سقط شد درش
 ۹. جهان دیده چیکر بود برگزشت
 عمل کرد بر ناک بستان درش
 چنین گفت خلدان با طور شست

سپندار جان پر کین جسد   کند دفع چشم بد از کشت ناز
 که این دفع چون از سر و کون خویش   نمی کرد تا نالتوان سر و وریش
 چه دلد طیب از کسے رنج بود   که بیچاره حنوا بد حسد و از رنج مرد

حکایت

۹۰ شنیدم کہ دیندارے از مغاسے
 باختر سہ نامہیدی بتافت
 بد بختی و نیک بختی قلم
 نہ روزی بسر چنگلی می خسوزند
 بند و کوفت پیکر پر با خوب
 توہن بر تو از جوہر مسرور گسیت
 نہ از دست داور بر آور خسروش

بیتاد و مسکین بختن سے
 یکے و گیرش نا طلب کردہ یافت
 برانند سا بچن ان در شکم
 کہ سر پنجگان تنگ روزی تہند
 بگفت اسے پردے گناہم سکوب
 ولے چون تو خسورم کنی جا چسیت
 نہ از دست داور بر آور خسروش

حکایت

بلند اخترے نام او تختیار
 بسم کو را در ان بقعہ زربود مال
 فوی دستگہ بود و سرمایہ ہار
 کہ تنگ دستان بر شتہ حال
 زش بچو گندم بہ پیاز بود
 دشش بیش سوزد بلوغ نیاز
 بکوکے گدایان درش خانہ بود
 چو دریش بسند تو بگر نیاز

۱۰۰ نمی جنگ پیوست باشو به خوش
 که کس چون تو بد بخت درویش نیست
 بیاموز مسرودی ز همسایگان
 کس را زرد و سیم و فلک است خیرت
 شبانگه چو فرشتش نهیدت پیش
 چو زنبور شربت خرابینش نیست
 که آتش نسیم قحبه را یگان
 چپا همچو ایشان بزرگ بخت
 چو طبل از تسیگانه خالی خروش
 بر خیز دست قضا بپسج
 که من و صفت قدرت ندارم بسج
 که من خوشترن را کنم بختیاد
 نگونند بر دست من اختیاد

حکایت

یکی مسرود ویش در خاک کیش * چه خوش گفت با هم نشسته خوش
 چو دست قضا زشت رویت زشت
 که حاصل کن نیک بختی زود
 میسندای گلگون بر روی زشت
 ۱۱۰ نیاید نگو کاری نه بد رگان
 همه فیلسوفان یونان و روم
 بدیده که بیسنا کند چشم کور
 ز چشمی نیاید که مسرود شود
 محال است دوزندگی از رگان
 نتوان پاک کردن زنگ آینه
 ندانند کرد انگبین از نسوم
 سببی اندر و تربیت گرم شود
 ولیکن نیاید ز سنگ آینه
 نه رنگی بگیرد به گد و سفید
 بکوشش زوید گل از شاخ بید

۳۰ چو روی نگردد و حنگ قضا سپهر نیت مسدود بنده را جز رضا

حکایت

چنین گفت پیش زغن گرسه
 زغن گفت ازین در نشاید گذشت
 شنیدیم که سفت در یک روزه راه
 چنین گفت دیدم گرت باور ست
 ۱۲ زغن را منانه از تعجب شکیب
 چو گرس بر دانه آمد منانه
 مذانت ازان دانه بر خوروش
 نه آبتن دور بود هر صدق
 زغن گفت ازین دانه دیدن چه سود
 شنیدیم که می گفت گردن ببند
 آخبل چون بختش بر آورد دست
 در آسب که پیدا بنشد کنار
 که بسوز من دور بین ترکسه
 بیاتما چه بینی بر اطراف دشت
 بگرد از ملبندی به سستی نگاه
 که یک دانه کتدم به سامون هوسیت
 ز بالا نهد او ندسه در شیب
 گره شد بر او پاسه بند وراز
 که دهر افکنده دام در گوشش
 نه هر بار شاطر زنده بر پادشاه
 چو بیسنای دام خصمت نبود
 بناشد خذر بافت در سوزش
 قضا چشم با یک پیشش بست
 غنور شناور نیاید بکار

حکایت

چه خوش گشت شاگرد منوچ با
 چو عنقا بر آورد و پیل و زراف

مرا صورتی بر نیامد ز دست ❖ که نقشش مُعَلِّم ز بالا نه است
 ۱۳۵ گرت صورت حال بدیا نکوست نگاریده دست تقدیر اوست
 درین نوع از شکر پوشیده است که زیدیم بیازرو و غم مسم خست
 گرت دیده بخشند خندان را سر نه بینی و گر صورت زید و عمر
 نپسندارم از نبندم دم در کشندایش بر روی قتل در کشد
 جهان آفرینت شایش و پاو که گرسه به بند و نشاید کشاد

حکایت

۱۳۶ شتر بچه با ماور خویش گفت پس از رفتن آخر زمانه بخت
 بگفت از بدست منستی همساز ندیدم کسم بارکش در قطار
 قضا کشتی آنجا که خوابد زبیر و گر ناحی اجاب بر تن و رو
 سکن سعیدیا دیده بر دست کس که بخشند پروردگار است و بس
 اگر حلق پستی ز دریا بست که گرسه براند نخواهد کست
 ۱۴۵ گرو تا بدارت کند سر برآر و گر نه سدا امید می بخند

حکایت

عبات با حلاص نیت نکوست و گر نه چه آید ز بے معنی پوست
 چه زمار مرغ بر میانست چه دلق که در پوشی از سحر پند خلق

مسکن گفتت مسه وئی خوش فلش
 باندازه بسود باید نسود
 ۱۵۰ که چپون عاریت برکشند از سرت
 مگر کوتاهی پاپے چوبین بسند
 مگر نقره اندوده باشد نخاس
 منہ جان من آب زر بر پیشیز
 زر اندوگان را باتش بند
 چپو مروی نمودی مخنث مباحش
 خجالت نبسود انگه نه نمود بسود
 بساند گمن حساب در برت
 که در چشم طفلان نمائی بلند
 توان خنجر کردن بر پناشناس
 که صرافت وانا نگیرد بچپیر
 پدید آید انگه که مسس یا نه ند

حکایت

۱۵۰ ندانی که بابا کسپی چه گفت
 برو جان بابا بر اخلاص پیچ
 کانی که فعلت پسندیده اند
 چه قدر آورد بنده خورس
 شاید بدستان شدن در شیت
 که بازت رود چاور از رسته شیت
 بسودے که ناموس را شب مخنث
 که نتوانی از خلق بر بست پیچ
 هسوز از تو نقش برون دیدند
 که زیر قبا دارد انعام پیس
 که بازت رود چاور از رسته شیت

حکایت

۱۶۰ شنیدم که نلباسی روزه و شیت
 مکتابش آن روز سائق بسود
 بصد مخنث آورده روزی بچا شیت
 بزرگ آتش طاعت از طفل خود

فشانند باو ام و ز بر سرش
 فتا و اندوز آتش معده سوز
 چه داند پدر غیب یا مسوم
 نحصان خورد و پیدا بر صوم
 اگر سب و وضو در نماز ایستی
 که از بصر مسوم بطاعت دست
 که در چشم مسوم گذاری و راز
 در آتش فشانند سجاده ات
 شنیدم که هم در نفس جان بداد
 وگر با حریفان نشستن گرفت
 که چون رستی از شر و شر و سوال
 بدوزخ فتاوم من از نروبان
 به از نیک نامی حناب اندون
 به از فاسق پارسا پیرین
 چه مسروش وهد در قیامت خدا
 چه و حنانه زید باشی بجا

پدر دیده بوسید و ماور کشش
 چو بروی گذر کرد یک نیمه روز
 بدل گفت اگر لقمه چسب مسوم
 ۱۶۵ چو رویی پرورید بود و قوم
 که داند چو در حبت حق نیستی
 پس این پسر از ان طفل ناوان است
 کاسید و در دوزخ است آن نماز
 اگر حبت حق می رود جاوه ات
 ۱۷۰ سیه کاره از نروبان فتا و
 پر چند روزی گرفتن گرفت
 نجواب اندرش دید و پرسید حال
 بگفت اے پر قصه بر من بخوان
 نکو سیتے بے تکلف برون
 ۱۷۰ بنسویک من شب زو راه نزن
 کیے برور حنلق پنج آنا سے
 ز عمر لے پر چشم اجرت مدار

گلویم تواند رسیدن بدوست * درین راه جز آنکس که رویش در دوست
 راه راست رو تا بنسنل رسی * تو بر نه نه زین قبیل واپسی
 ۱۸۰ چو گاوسے کہ عصا چشمش بست
 کسے کو بتلبد ز محراب روسے
 تو ہم پشت بر قبلا در مناد
 دستے کہ بخش بسو بر تزار
 گرت پنج اخلاص در بیوم نیست
 ۱۸۵ بر آن کاف کند تخم بر روی سنگ
 منہ آبروئے ریا یا محس
 چو در خفیب بد باشی و خاکسار
 بروئے ریا جنسہ سهل است دوست
 چہ دانند سرورم کہ در جا کسیت
 ۱۹۰ چہ وزن آورو جائے آنبان باد
 ماسے کہ چندین وضع می شود
 کنند ابرہ پاکیزہ تر ز آست
 بزرگان و سباع از نظر داشتند
 گرت در حد ایت روسے نیاز
 پس رو کہ روزے دہد میوہ بار
 انین در کسے چسوں تو محسوم نیست
 جوے وقت و غلش نیاید چنگ
 کہ این آب در زیر وارو و محس
 چہ سو آب ناموس بر روی کا
 گرش با خدا در توانی فروخت
 نویندہ واند کہ در نامہ چسیت
 کہ سینان عدل است و دیوان داد
 بیدند ہیچش در اسبان نسو
 کہ این در حجاب ہست دآن و نظر
 ازان پر نیان آستہ داشتند

گر آواز حنوبی در اقلیم فاش * بیرون خند کن گو درون حشو پاش
 ۱۹۰ بیازی نگفت این سخن با نیرید که از منکر امین ترم کز سپید
 سانی که سلطان شاه بنفشه اند سراسر گدایان این درگه اند
 طبع در گدا سر و معنی بیست شاید گرفتن در افت او دست
 بهمان به گر آبتن گو بهی که همچون صدف سر بخود در بری
 چو روئے پستی زت در خدا اگر جبیریت نه بیسند رواست
 ۲۰ ترا پند سعدی بس است ای سپهر اگر گوش گیری چو پند پدر
 گر امروز گفتار ما نشنوی مبادا که فردا پشیمان شوی
 ازین به نصیحت گریه بادت ندانم پس از من چه پیش آیت

باب ششم در قناعت

خداوند است و قناعت نکند
 قناعت تو انگر کند مسرور را
 که بر بنجست و روزی قناعت نکند
 سکوئی بدست آوردی به پند
 خنجر کن خسرین جهان گردد
 سپهر تن از مردی است و پیشی
 که بر سنگ گردان نبرید سبالت
 که تن پروران از هنر لاعنزلند
 که او را چسوم می پروری می کشی
 خنجر دست مردم هنر پرورند
 که تن پروران از هنر لاعنزلند
 خنجر و خواب تنها طریق و دست
 بهین بودن آئین نامخبر دست
 که اول سنگ نفس خاموش کرد
 کسی سیرت آدمی گوش کرد
 که اول سنگ نفس خاموش کرد
 خنجر نیکنی که در گوشت
 بر آمان که شد سرق اشکار
 که اول سنگ نفس خاموش کرد
 چپ دیدار و پیش چپ چنار جو
 تو خود را از آن در چپ انداختی
 که چپ را زرد باز شناختی
 که در شمشیرش بسته شد سنگ از
 بر اوج فلک چون پرده بسته باز
 که در شمشیرش بسته شد سنگ از
 گرت دامن از چنگ شهوت ربا
 کنی فستی تا سیرة المشربا
 که در شمشیرش بسته شد سنگ از
 تو ان خوشترین را ملک خود کرد
 که در شمشیرش بسته شد سنگ از
 نشاید پدید از شرمی تا فتنک
 کجا شیر چشمی رسد در ملک
 که در شمشیرش بسته شد سنگ از

تخت آدمی سیرتی پیشه کن
 تو بر کوزه تو سنی بر کمر
 که گر پالنگ از کفت در گنجت
 بماند هنوز زاد اگر مسردمی

۲۰ ترون جاس قوت است و ذکر نفس
 کجا ذکر گنج در اسنان از
 ندارند تن پروران آگسی
 دو چشم و شکم پر نگر و بیخ

۲۵ همی میروت عیسی از لغوی
 بدین اسے من رو مایه دینا مخر
 مگر می نه بیسنی که دو را دوام
 پیلنگے که گردن کشد در و جوش

پس آنکه ملک خوی اندیشه کن
 نگر تانہ چپد ز حکم تو سر
 تن خوشترین کشت و خون تو نخت
 چنمین پر شکم آدمی یا خسی

تو سیداری از سب پران است لبس
 بستختی نفس می کند پا دراز
 که پر معده باشد ز حکمت تھی
 تھسی بہتر این روده پیچ پیچ

۳۰ و کر بانگ دارد که هل من سزید
 تو در سب آئی کہ خنر پروری
 تو خنر را با نجیل عیسی مخر
 نیسنداخت حبر حص خورون بام

بام افش از سب خورون جوش
 بامش در افش و تیرش خوری

حکایت

۳۰ شکم صوفی را بپون کرد و بیخ
 دو دینار بر هر دو آن کرد و بیخ

یکے گفتش از دوستان نهفت
 چہ کردی بدن ہر دو دنیا گفت
 بہینارے از پشت راندم شاط *
 بدگر شکم را کشیدم بباط
 من و ماگی کسروم و ابلہسی
 کہ این بچپان پر نشد وان تہی
 چو دیرت بدست او فتد خوش خوری
 سرانگہ بیانش نہ ہوشمند
 کہ خواہش بقصر آورد رکند
 مجال سخن تانیابی گوئیے
 چو میدان نہ بینی نگہدار گوئیے
 گویے و منہ تا لتوانی قدم
 از اندازہ بیرون و ز اندازہ کم

حکایت

۳۵
 پرو اندرونے بدست آر پاک
 شکر پر نخواہد شد الا بحاک
 سرا حاجیے شانہ عجاج ولو *
 کہ رحمت بر احلاق خُجبلج باو
 شنیدم کہ بارے سگر خواندہ بُو *
 کہ از من نبویے ویش مساندہ بُو
 بسند ختم شانہ کاین استخوان
 نمی بایدیم ویکرم سگ مخوان
 پسندار اگر سہر کہ حسود خورم
 کہ جبور حن داوند خلدوا بزم
 قناعت کن اسے نفس ہر اندکے
 کہ سلطان و درویش سینیکی
 چہ اپیش خنر و بجاہش روی
 چو یکسو نھادی طمع خنروی
 وہ حناہ این وان قتلہ کن
 وگر حسود پستی شکم طبلہ کن

وگر سردت نفس گوید بده   بخواری بگرداندت ده بیت
 قناعت برافرازد اس بر خوش   سپر طبع بر نیاید ز خوشش

حکایت

یکے با طمع پیش خسروزم شاه   شنیدم کہ شد با دوسے پگاه
 چو دیدش بجزیت و واگشت راست   وگر روعے بر خاک مالپد خواست
 سپر گفتش اسے بابک ناچوے   یکے مشکیت می پرسم بگوے
 نگفتی کہ قبدرت خاک حجاز   چپا کردی اسرور ازین سو نماز
 بہر طاعت نفس شہوت پرست   کہ ہر ساعتش قبلہ دیگر است
 طمع آب روعے تو شر بخت   برائے دو جو دانے زربخت
 چو سیراب خواہی شدن ز آب جو   چپا ریزی از بہر برف آب روے
 مگر کہ تقم شکیا شوی *   وگر نہ ضرورت بدھاشی
 برو خواجه کوتاہ کن دست از   چہ می بایت ز آستین دراز
 کسے را کہ دُرج طمع در نوشت   نیاید بکس عب و خادم نوشت
 توقع براند زہر محبت   بران از خوشش تا نراند کست

حکایت

یکے راتپ آمد ز صاحب بلان *   کسے گفت شکر بخوان از بلان

۶۰ گفت ای پیر تلخه منم
 شکر عاقل از دست انگس نخورد
 سرد و سپی سپر چه دل خوابت
 کند مورا نفس آنان حسود
 اگر هر چه باشد مسرت خوی
 ۶۰ تنور شکم و بدم تافتن
 به تنگی نریزاندت روے نگ
 کشد سرد چه سنواره بار شکم
 شکم بنده بسیار بینی خجل
 و ریغ آویسی زبون بر محصل
 ۷۰ مکن جسم بر گاو بسیار بار
 چو گاو ارتمسی بایت فیهی
 به از خبور روے ترشس بروم
 که روے از تکلبه بروسد که کرد
 که تسکین تن نور جان کاهت
 اگر بوشمندی عنزیرشس مدار
 ز دوران بسے نامسراوی برمی
 نصیبت لبود روز نا یافتن
 چو وقت فسخ کنی معدو تنگ
 و گرد نیابد کشد بار غم
 شکم تو من تنگ بهتر که دل
 که باشد چو انعام بن جسم اصل
 که بسیار حسب است و بسیار خوار
 چو حسرتن بجو کسان دمی

حکایت

چہ آوردم از بصره وانی عجب
 تنے چند و خرد و راستان
 یکے در میان معدہ انبار بود
 حدیثے کہ شیرین تر است از رطب
 گذشتیم بر طرب خند باستان
 زمین تنگ چشمی شکم خوار بود

۷۵ میلن بست مسکین شد برودت
 رئیس ده آمد که این را که گشت
 شکم دامن اندر کشیدش ز شاخ
 نه هر بار خن را توان خورد و بود
 شکم بند دست است و ز بچر پاک
 ۸۰ سدا شکم شد تلخ لاجبم

وز آنجا بگردن در افتاد سخت
 بگفتم مسزن بانگ بر ما و زشت
 بود تنگ دل روگان و سراج
 کت استان بد عاقبت خورد و مرد
 شکم بنده کمتر پستند خدا
 پایش کشد مور کوچک شکر

حکایب

یکه نیشکر داشت در طببری
 بصلاب و لے گفت در کنج و ن
 بگفت آن خردمند زیبا تر است
 ترا صبر بر من بنامش مگر
 ۸۵ جلوت ندارد شکر و نیش

چپ و راست گرونده بر شتی
 که بستان چون دست پای بدن
 جوابی که بر دیده باید نوشت
 ولیکن سدا باشد از نیشکر
 چو باشد تقاضای تلخ از پیش

حکایت

یکه راز سردان روشن ضمیر
 ز شادی چو گلبک خندان گفت
 چه خوب است تشیف شاهن

امیر ختن داد طایفه خیر
 پیوسید دستش پوشید گفت
 وزان خوبتر خرد و خستین

گر از لعل بر زمین خسب بویس مسکن بجز رفتالی زمین بویس کس

حکایت

۹۰ یکے نان خورشس چیز پازے شدت چو دیگر کسان برگ و سازے شدت

یکے گفتش اے سفله روزگار برو طبعی از حیوان نغیب بیدار

بخواه و مدار از کس اے خواجه با که مقطوع روزی بود شرمناک

قتابست و چابک نور و بدوست قباشس و ریدند و دستش شکست

شنیدم که می گفت و خون می گریست که سر خسوشتن کرده را چاره صیبت

۹۰ بلا جوسے باشد گرفتار از من و حنا نمن بعد مان و پیاز

خسوشنی که از دست باز و خونوم به از میسده بر حیوان بسل کرم

چو دلتنگ خفت آن فریاد ووش که بر قبله دیگران کرد گوشش

حکایت

یکے گریه در حنا نزال بود که برگشته ایام و بد حال بود

روان شد بهمانسرا سیر غنایسان سلطان زنده شمشیر

۱۰۰ پستان خوش از استخوان می دوید جمعی گفت و از بسول جان می دوید

که گر خستم از دست این تیرزن من و موشس و ویرانه پیرزن

نیز رو غسل جان من خشمش قناعت نکو تر بد مشاب نوشش

حداوند از آن بنده خرسند نیست که راضی بقسم خداوند نیست

حکایت

یکی طفل دندان برآورده بود
 ۱۰ که من نان و برگ از کجا آتشش
 چو بچپاره گفت این سخن شریف
 محسور رسول ابلیس تا جان رسد
 تواناست آخر خداوند روز
 نگارنده کوک اندر شکم
 ۱۱ خداوندگار سے کہ عبد سے خرید
 ترا نیست آن تکیه بر کس و کار
 شنیدم کہ در روزگار تدم
 نہ پنداری این متعل معقول نیست
 چو طفل اندرون دارد از جگر پاک
 ۱۱۰ خبر وہ بدرویش سلطان پرست
 گدرا کند یک درم سیم سیر
 نگهبانی ملک و دولت بلاست

پدر سر نیکوتر من و برده بود
 مشورت نباشد کہ بگذارش
 نگر تا زن او را چه مراد گفت
 همان کس کہ دندان و دندان و دند
 کہ روزی رساند تو چندین سوز
 نویزند عمر و روز نیست هم
 بداد تکلیف آنکہ عبد آفرید
 کہ ملوک را بر خداوندگار
 شدے سنگ در دست ابدال سیم
 چو راضی شد ہی سیم و سنکت بکویت
 چه شسته زرش پیش میت چ خاک
 کہ سلطان ز درویش مسکد ترست
 مندیون بملک عجب نیم سیر
 گدرا باوشاه است و نامش نداشت

گدازے کہ بر حناطہ شش نیندیت
 بختپند خوش رو ستا چو نیت
 ۱۲۱ اگر بادشاہ بست و گر پنبہ روز
 و گر سیل سگ آرد چو دو پرو
 چو پسنی تو اگر سہ از کہ دست
 پرو شکر پروان کن اسے تک دست
 ناری بجہ الدان دست رس
 کہ بر خسیو از دستت از اگر رس

حکایت

شہیدیم کہ صاحب دے نیک و
 کیے گفت می دانمت دست رس
 ۱۲۱ چہ می خواہم از طایر افراشتن
 کن حناہ برداوسیل اسے غلام
 کیے حناہ بر قلمت خویش کرد
 کزین حناہ بہت کی گنت بس
 ہمیں سربس از سبب بگذاشتن
 کہ سس رنگشت این عمارت تمام
 نہ از تعفیت باث و عقل و اسے
 چہ بر رو کن کار و اسے سہ اسے

حکایت

کیے سلطنت دان صاحب شکوہ
 ۱۳۰ بشیے دران بجمع کشور گذاشت
 فدیہ خواست رفت آفتابش بکوه
 کہ در حناہ تمام مقامے داشت
 چو خلوت نشین کیچ دولت شنید
 و کرد ووق و کنج خلوت نپید

چپ و راست شکر شیدن گرفت
 چنان سخت بازو شد و نیز خنگ
 ز قوم پرگند و خلقی بگشت
 چنان در حصارش کشید تنگ ^{۱۳۵}
 بر نیک مریه دستاورد
 بهمت مدد کن که شمشیر تویر
 چو بشنید عابد بجنب دید و گفت
 دلانت و تارون نعمت پرست
 دل پرولان زور میدان گرفت
 که از جنگ جوان طلب کرو خنگ
 و کرم جمع گشتند بر سر و پشت
 که عاقبت شد از تیر باران و سنگ
 که صعب و نر و مسانده فریاد رس
 نه در هر دو غایتی بود و سنگیر
 پیرانیم نمانی خورد و نخت
 که گنج سلامت بکنج اندر ست

حکایت

کمال است و نفس مؤسليم ^{۱۴۰}
 پسندارگر سفله تارون شود
 و گر در نیاید کرم پیشه نان
 مسرت زمین است سرمایه نزرع
 حشده که از خاک مردم کند
 ز نعمت بختاوان بلند می مجوس ^{۱۴۵}
 بخشندگی کوشش کاتب روان
 گرش ز نیایش چه نقصان و بیم
 که طبع همیشه و گر گسبون شود
 بختاوشش تو نگر بود بختاوان
 بود کاحصل خالی مانند فرج
 عجب دارم از سرودی گم کند
 که ناخوشش کند آب استاوه بود
 بسیارش مددی رسد ز آسمان

گر از جاه و دولت بیفتد لیم
 و گر قیمتی گویهری چشم ما
 کاسوخ از چه افتاده باشد بر او
 ۱۵۰ و گر خنوره در زندان کاز
 و گر باره ناور شود مستقیم
 که ضایع نگواندست روزگار
 نه بیسنی که در دست کند کس نگاه
 بیفتد شمعش بچویند باز
 کجا ماند آئینه در زیر زنگ
 که گاه آید و گاه رود جابه و سال

حکایت

شنیدم ز پیمان شیبین سخن
 لبه دیده شاهان و دوایان امر
 ۱۵۰ و زنت کهن میوه تاز و داشت
 عجب در نخبان آن و لغیب
 که بود ائین شمه پیس کمن
 سر آورد و عمت ز تارنج عمر
 که شمه از نکوی پیر آوازه داشت
 که برگز نبود ست بر سر سبب
 قنچ دید و سر ترا شیش
 شش کرد چون دست موی سینه
 بر عیب پیری ش زبان بر کشود
 ۱۶۰ بوسی که کرد از نکوشی سم
 چو چنگ از خجالت سر خوروس

چو چشمان دل بندش آشفته بود
 وگر گرد سواد باطل نگر
 چو مقررش شمع جمالش بکشت
 که تر و انسان را بود عمدت
 پدید گو بجمالش بیند از موی
 نه خاطر موی در او نختست
 که موی از بیفتد بر وی دگر
 گمے برگ زیزو گمے بر وی
 سواد چو احگر در آب او فتد
 بتدریج و احگر بیرون در آب
 که ممکن نبود کاب حیان در دست
 نه سعدی سفر کرد تا کام یافت
 شب آبتن است اسے برادر پرورد

کئے را که خاطر دور رفتہ بود
 کسے گفت جور از موی و درد
 نہ ہر شش بگردان چو پروانہ نشت
 بر آمد خروش از ہوا در نشت ۱۶۵
 پس خوش منش باید و خوب روی
 مرا حبان بجمالش بیختست
 چو موی نگو داری اندہ مخور
 نہ پیشہ ز حسوشتہ تر وہد
 بزرگان چو حضور در حجاب او فتد ۱۷۰
 بیرون آید از زیر ابر آفتاب
 ز ظلمت شمس اسے پسندید دوست
 نگہبستی پس از غیبت آرام یافت
 دل از سبے ملامی بفرکت مسوز

باب ششم و تیرمیت

سختی و در تملیح است و نیز برینوب * نه در اسپ و میدان و چونگان و گوئی
 تو با دشمن نفس بخسان * چو در بند پیکار بیگانه
 عنان باز چپان نفس از رام * به سوی ز ستم گزشتند و سلم
 تو خود را چو کودک اوب کن بچوب * گم گران مغر بر سر دم سکوب
 کس از چون تو دشمن بدار و عت * که با دشوشتین بر نیامی ستم
 و چو تو شهزیت پر نیک و بد * تو سلطان و دستور و انا حسد
 بمساکه و زمان گسرون خداز * درین شمه کبرند و سووا و آذ
 رضا وین نیک نامان * سووا و سوس رندان و کبیر بر
 چه سلطان عنایت کند بایاران * کجا مساند آسایش خندان
 ترا شهرت و حسد و کبر و حسد * چو خون و رنگ اند و چون در حسد
 گر این دشمنان تیرمیت یافتند * سداز حسد و راست تو بر ما افتند
 هوا و سوس را مساند ستیز * پیوستند سبب خنجر
 رئیس که دشمن سیاست نکرده * بسم از دست دشمن سیاست نکرده
 چه حاجت درین باب گشتن بجه * که حسد فی بس ارکار بند کس

حکایت

۱۵ اگر پائے در دامن آبی چو کوه
 سرت ز آسمان بگذرد از شکوه
 زبان درکش اسے مرو بسیاروان * که مندر و قلم نیست بر بے زبان
 صف و دار گوهر نشانان راز * و همان حبز بسو کونکر و نکر باز
 منداوان سخن باشد آگزه گوش * نصیحت نگیرد و سگر در خموش
 چو خواهی که گوی نفس بنفس * حلاوت نیابی ز گفتار کس
 نباید سخن گفت ناساخته * شاید بر بیان نه نید اخته
 تا مثل کسان در خطا و صواب * به از تراژ حایان حاضر جواب
 کمال است در نفس انسان سخن * تو خود را بگفتار ناقص مکن
 کم آواز هرگز نه بیننی خجل * جوئے مشک بہت نزدیک تو وہ گل
 مذکر کن ز نادان و دود و گوسے * چو دانایکے گوسے پرورد و گوسے
 ۲۰ صد دانایکے تیر و ہر صد خطا ہے * اگر ہوشمنی یک انداز راست
 چو گوید آن چپیز و خفیہ سرو * کہ گرفتار مشش گرد و شور و سے زرد
 مکن پیش و پوار غیبت سے * بود کز پیش گویش وار کسے
 درون ولت شہ بہت رز * نگر تانہ بیسند و شہ باز
 آذان سرو و ناد و ہسان و جغت * کہ بیسند کہ شمع از زبان سوختست

- ۳۰ تکمیلش با عنایان یکے زار گفت
 یک ساش آسزول بر جهان
 نفس مرود جلاو راسے ورینغ
 یکے زان میسان گفت وز نماز خواست
 تو اول نهستی که سر چشمه بود
 تو پیدا مسکن زارول بر کسے ۳۵
 جواحد بر گنجین داران سپار
 سخن تا گونجی برو دست بست
 تو دانی که چون دیو رفت از نفس
 سخن دیو بندیت در چادواں
 ۴۰ توان باز دادن ره نره ویو
 یکے طغس بر دارو از خشت بند
 گو آنکه گر بر سدا او فتد
 بی بقان نادان په نخست گفتن
 گوے آنچه طاقت نداری شنود
 ۴۵ چه نیکو ز دست این مثل برین
 که این را نباید بکس باز گفت
 یک روز شد منتش در جهان
 که بر وار سراسے انیان تیغ
 مکش بندگان کین گناوار تو بجاست
 چو سیلاب شد پیش بستن چو
 که او خود بگسود بر ه کسے
 وے زار باخوشتن پاس و
 چو گفت شود باید او بر تو دست
 نیاید بلا حصول کس با پس
 بالاست کام و زیارت نسل
 وے باز نتوان گزینتن بریو
 نیاید جب رستم اندر مند
 و جوسے از و و بلا او فتد
 پندش سخن گوے یاد مفلک
 که خبوشته گندم نخوابی در و
 بود خست بر کس از خوشین

نباید که بیدار بمانی کنسی که مرقیت خویش را بشکنی

حکایت

یکی خوب خلق و خلاق پوشش بود * که در مصر بکچند خاموش بود

حسرومند مردم ز نزدیک و دور بگردشش چو پروانه جویان نور

تفکر شبی با دل خویش کرد که پوشیده زیر زبان است مسود

۵۰ اگر بچپنین سر بخود در بزم چه دانند مردم که دانشم

سخن گفت و دشمن بدانست دوست که در مصر نادان تر از روستا

مخوشش پیشان شد و کار نشت سفر کرد و بر طاق مسی نشت

در آئینه گر خوشتن دیدی به بیداشی پرده ندریدی

چنین زشت از آن پرده برداشتم که خود را نکو روستی پداشتم

۵۵ کم آواز را باشد آواز تیزر چو گفشتی و رونق نمازت گریز

ترا حاشی اے خداوند خوش وقار است و نا اهل را پرده پوش

اگر عالمی بیبیت حسود مبر وگر جاہلی پرده حسود مبر

غمی بر دل حسودش نماے زود که هر گه که حسودسی توانی نمود

ولیکن چو پیدا شود راز مرد بکوششش نشاید نشان باز کرد

۶۰ متلم بستر سلطان چه نیکو نعت که تا کار بر سر نبودش نگفت